

CONSIDERAȚII ASUPRA PERIOADEI DE SFIRȘIT A CETĂȚII TROPAEUM TRAIANI

Cercetările arheologice efectuate în anii 1975–1976 la poarta de vest a cetății Tropaeum Traiani au adus elemente noi, care contribuie la o mai bună cunoaștere a perioadei de sfârșit a cetății, problemă căreia i-au acordat importanță în decursul timpului mulți istorici și arheologi, fie în mod expres¹, fie în contextul istoriei Dobrogei în sec. VI-VII².

Turnul nr. 15 și strada din imediata vecinătate a ieșirii din cetate prin poarta de vest, au constituit obiectul observațiilor noastre.

În interior turnul 15, ne-a oferit o situație stratigrafică clară, având următoarea alcătuire (fig. 1) : un prim strat gros de pînă la 2 m din piatră, mortar, cărămizi fragmentare rezultat firesc al năruirii zidului, în decursul vremii. Sub acesta se află un altul gros de 45–50 cm din arsură cu urme de lemn carbonizat și paie. Din pantea inferioară s-au recoltat fragmente ceramice specifice sec. VI, în cea mai mare parte fragmente din amfore ; de asemenea au fost descoperite 3 virfuri de săgeți din fier, foarte corodate, lungi de pînă la 7 cm (fig. 2). Urmează un strat gros de 14–18 cm cu urme arheologice slabe³. La baza acestuia se află nivelul de construcție al turnului marcat de pietre mărunte și mortar.

Reține atenția arsura pe al cărui nivel superior se află stratul gros, continuu de dărîmătură, dovadă certă că turnul nu a mai fost reparat, fiind abandonat. Deci, după acest incendiu turnul 15 nu a mai fost folosit în nici un fel, devenind în sec. XIX „cariera de piatră“, cînd a avut loc demantelarea sa mai ales pe latura sudică de unde au fost luate blocurile ecarisate pînă aproape de fundație. Turnurile de la nord de poarta de vest, cercetate sub conducerea lui Grigore Tocilescu au avut în inte-

¹ V. Pârvan, *BCMI*, IV, 1911, pp. 188–190 ; Gh. Poenaru-Bordea, *Dacia*, NS, XII, 1968, p. 409–411 ; C. Scorpan, *Pontica*, V, 1972, p. 349–357 ; Ioana Bogdan-Cătăniciu, Monica Mărgineanu Cirstoiu, *Revista muzeelor și monumentelor*, 2, 1975, p. 59–62.

² I. Barnea, *DID*, II, 433 ; M. Simpetru, *SCIV*, 2, 1971, p. 217–247.

³ Cel de al treilea strat are grosimea mică date fiind necesitățile de întreținere a turnului în interior.

rior un strat gros de arsură, mai accentuat în turnul dreptunghiular (12) și în cel de colț⁴. Neexistând o documentație minuțioasă de cercetare (profile) a turnurilor amintite, considerăm existența unei similitudini stratigrafice cu turnul 15. Deci situația este generală pe latura de vest a incintei cetății. Despre celelalte turnuri, golite în interior de Paul Nicorescu nu avem date asupra stratigrafiei⁵.

Materialul arheologic descoperit în stratul de arsură și la baza sa nu poate oferi o dată sigură a incendiului, de aceea trebuie văzută situația din interiorul cetății. În literatura de specialitate se consideră că cetatea tropeenilor suferă două mari distrugerii în ultima sa perioadă, prima având loc la 586–7 când cetatea este amintită de Theophylact Simocata ca fiind distrusă de avari⁶. În legătură cu a doua distrugere se considera ca dată anul 614⁷.

Cercetările arheologice efectuate în interiorul cetății la poarta de est și în sectorul sudic au scos în evidență faptul că ultima distrugere marcată de un puternic incendiu se datează la 586–587⁸. Dovezi arheologice în sprijinul unei următoare distrugerii a cetății Tropaeum Traiani lipsesc, susținerea sa numai pe baza unor analogii cu situația din alte zone este hazardată, și că lucrurile stau așa dovadă sînt rezultatele cercetărilor de pînă acum. Lucrările în curs de execuție de la bazilica de marmură⁹, folosite ca argument al distrugerii de la 614¹⁰, se referă în realitate la o situație dinainte de 586–7 și în nici un caz după această dată când chiar zidul de incintă nu a mai fost reparat, iar repararea unei bazilici în condițiile amintite nu are nici un sens.

Avînd în vedere situația existentă la turnul 15, care aparține porții de vest (punct de importanță majoră pentru cetate), unde nu există urme de refacere după distrugere, ipoteza refacerii zidului în ultima fază cu chirpici pe sectorul de nord¹¹ nu are nici o șansă. În legătură cu restaurarea incintei după 586–7, surprinsă în sectorul porții de sud, s-a dovedit a fi pînă la urmă o restaurare din vremea lui Iustinian¹².

Cu ocazia săpăturilor efectuate pe strada din afara cetății, în porțiunea dintre cele două turnuri ale porții de vest, a apărut un zid lat de 70 cm, păstrat pe o înălțime cuprinsă între 25 și 40 cm, lung de 4,50 m, orientat nord-sud, perpendicular pe latura sudică a turnului nr. 14 (fig. 3).

⁴ Biblioteca Academiei R.S.R., Secția Manuscrise, fond Tocilescu, mss. 5128, fila 25, 84, 92, 93.

⁵ Turnul 20 nu a fost cercetat în interior, urmînd a se face acest lucru în viitorul apropiat, fapt ce va permite oarecum întregirea imaginii asupra atacului avar de la sfîrșitul secolului VI e.n.

⁶ Theophylact Simocata, *Historiae*, ed. De Boor, 1887, I, 8, p. 54–55.

⁷ M. Simpetru, *op. cit.*, p. 231.

⁸ Ioana Bogdan-Cătănicu, *op. cit.*, p. 60; C. Scorpan, *op. cit.*, p. 350.

⁹ Sp. Cegăneanu, *BCMI*, IV, 16, 1911, p. 192.

¹⁰ vezi nota 7.

¹¹ Ioana Bogdan-Cătănicu, *op. cit.*, p. 61, nota 22.

¹² Colegul R. Ocheșeanu a revenit asupra datării ultimei restaurări a incintei, făcută cu ocazia Sesiunii de comunicări a Muzeului de arheologie din Constanța din 1972, date fiind rezultatele cercetărilor arheologice din sectorul Poarta de sud, din ultima vreme.

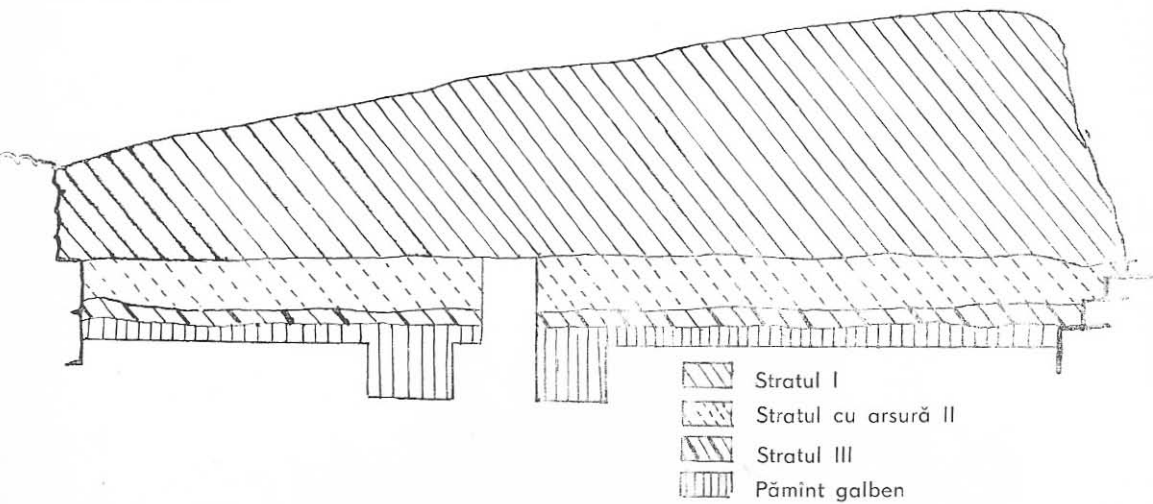

Fig. 1.

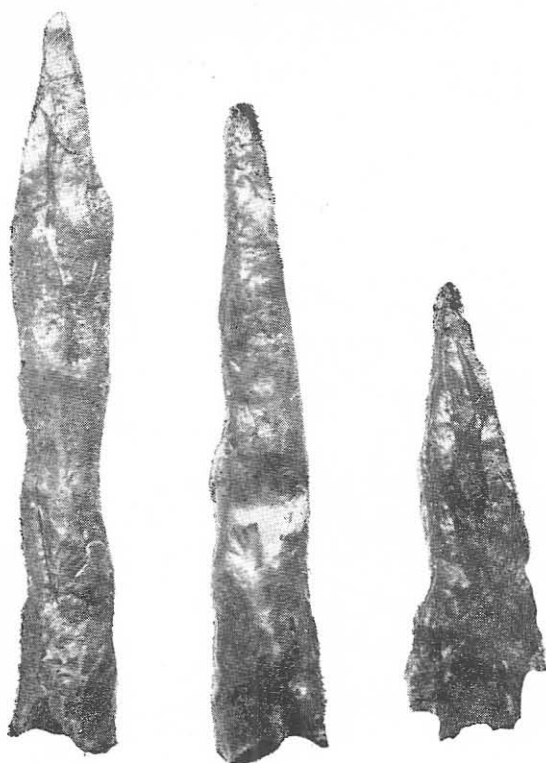

Fig. 2.

Fig. 3.

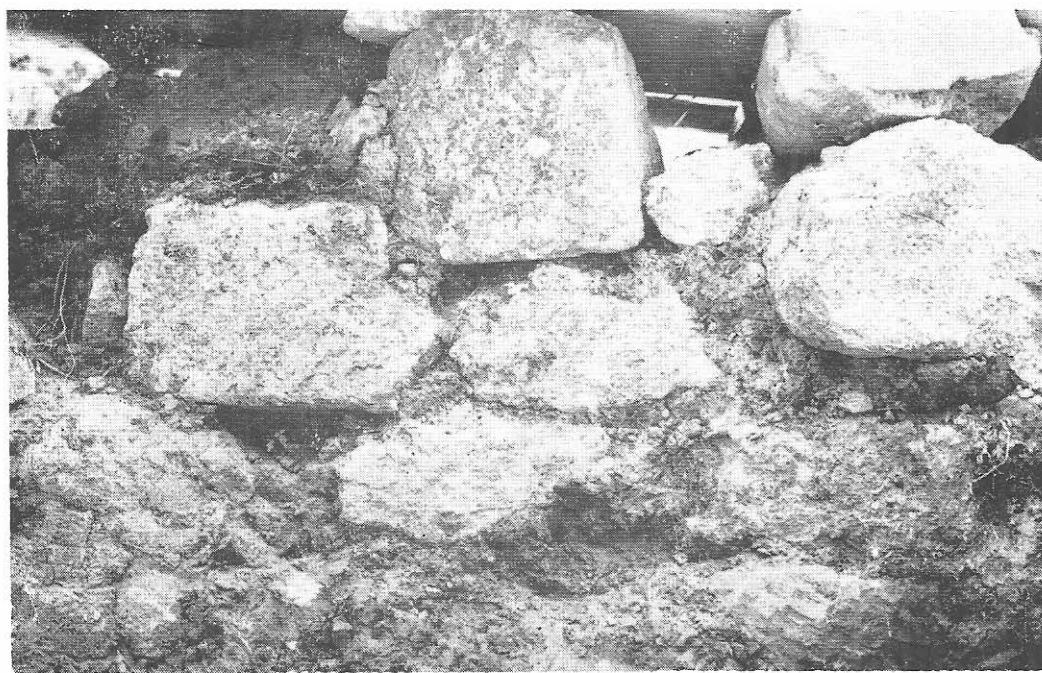

Fig. 4.

În același timp cercetînd canalul de scurgerea apei, am constatat că latura sa nordică pe porțiunea dintre pragul porții și zidul amintit mai sus (cca 4,20 m) este din blocuri de piatră prinse cu pămînt (fig. 4). Apare astfel clar forma patruleteră a unei încăperi amenajată în afara porții, pe care o strîmta la jumătate. Ultimul zid a fost ridicat peste pavajul de cărămidă al canalului. Observațiile de mai sus arată o dezafectare parțială a porții și una totală a canalului de scurgere în ultima perioadă de viață a așezării.

Date fiind condițiile în care s-a executat cercetarea anumitor zone ale porții de vest¹³, nu au fost posibile observații stratigrafice în interiorul clădirii amintite, fapt care ar fi furnizat cît de cît o posibilitate de datare. Dar, o astfel de construcție, plasată de o asemenea manieră nu putea fi ridicată decît după 586-7, cînd situația creată permitea un asemenea lucru.

Deci după atacul avar din 586-7, turnul 15 nu este reparat, în poartă se construiește o încăpere prin ridicarea a două ziduri, celelalte două aparținînd turnului 14 și porții, iar canalul de scurgere a apei din afara cetății este dezafectat. Viața continuă în așezarea de la Adamclisi, dovadă construcția amintită, fapt ce confirmă considerațiile lui Grigore Tocilescu cît și cele ale cercetătorilor din ultima vreme¹⁴. Părăsirea cetății este un proces lent, neviolent, atacul de la 586-7 marchează începutul apusului vieții la Adamclisi.

Din punct de vedere numismatic perioada de după 586 este reflectată de volumul scăzut de monedă în circulație sub Mauriciu Tiberiu, care la Tropaeum este de 1,89% în timp ce la Histria este de 15,75%, la Dinogetia de 14,70% iar în Dobrogea de 12,69%¹⁵. Izvoarele numismatice indică continuarea vieții, dar procentajul foarte scăzut denotă clar faptul că viața în formele sale bune romano-bizantine s-a stins odată cu atacul avar.

Descoperirile arheologice¹⁶ și numismatice ne creează imaginea unei vieți cu caracter rural din ce în ce mai pronunțat, urmare firească a accentuării economiei naturale care cîștigă din ce în ce mai mult teren în defavoarea economiei bănești, în perioada ce urmează după distrugerea avară. Argumentele de mai sus sînt suficiente pentru a înțelege caracterul vieții în perioada de sfîrșit a cetății, perioadă în care posibilitățile materiale ale locuitorilor (împuținați de atac) erau mult limitate.

În ultima sa perioadă, viața în așezarea de la Adamclisi capătă un caracter rural accentuat de tendințele spre economia naturală, manifestate în sec. VII pe tot teritoriul Dobrogei.

¹³ Menționăm că poarta de vest a fost săpată de către Gr. Tocilescu între 1891-1894 (mss. 5128, filele 26-28).

¹⁴ vezi nota 8.

¹⁵ R. Ocheșeanu, în *Monografia Tropaeum Traiani*, vol. I, sub tipar.

¹⁶ Adăugăm și înmormintările care s-au făcut în imediata vecinătate a zidului de incintă în zona porții de vest, morminte datate în sec. VI-VII e.n.

RÉSUMÉ

QUELQUES CONSIDÉRATIONS SUR LA PÉRIODE FINALE DE LA
CITÉ DE TROPAEUM TRAIANI

L'auteur présente les résultats obtenus par les fouilles archéologiques des années 1975-1976, à la porte occidentale de la forteresse de Tropaeum Traiani. À la tour no 15, une couche d'incendie était superposée par une couche de décombres provenant de la muraille écroulée, sans la moindre trace de réfection après l'incendie respectif. Celui-ci se rattache à l'attaque avarique de 586-587. Après cette date, la tour fut abandonnée.

En explorant la rue flanquée par les tours de la porte, les fouilles ont mis au jour les murs d'une habitation qui désaffectait complètement le canal d'égoût et en partie la porte même. Le bâtiment en question a été construit après 587.

De ces faits, l'auteur conclut :

- la forteresse a été ravagée pour la dernière fois en 586-587 ;
- ensuite, son habitat continue mais revêtant un caractère rural de plus en plus marqué.